

Л і т е р а т у р а

1. *Кримінальний проступок у доктрині та законодавстві* : монографія / за заг. ред. проф. В. А. Тулякова. — Одеса : Юридична література, 2012. — 424 с.

2. *Письменський Є. О.* Звільнення від покарання та його відбування в системі заходів кримінально-правового впливу // Часопис цивільного і кримінального судочинства. — 2012. — № 5 (8). — 120 с.

3. *Про практику застосування судами законодавства*, що регулює закриття кримінальних справ, Верховний Суд України. Узагальнення судової практики від 20.02.2004 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n0003700-04>

Катерина Вадимівна ВОЛОШИНА,

аспірант кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія»

КРИМІНАЛЬНО-ПРОВОА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕВИКОНАННЯ РІШЕННЯ СУДУ

Правові перетворення, що відбулися в Україні з моменту становлення її як незалежної держави, призвели до зростання рівня злочинності, особливе місце в структурі якої займають злочини проти правосуддя.

Правосуддя — особлива функція державної влади, що здійснюється через розгляд і вирішення в судових засіданнях прав та інтересів громадян, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань із встановлених законом карних заходів. Правосуддя є втіленням єдності держави, суспільства і громадянина, формою вираження ідей і принципів законності та справедливості. Згідно зі ст. 55 Конституції України кожному громадянину гарантується право на захист у суді його порушених прав і свобод.

Правосуддя в Україні регулюється розділом VIII Конституції. Даний закон направлений на такі аспекти судової системи України:

— незалежність і недоторканність суддів гарантуються Конституцією і законами України (ст. 126);

— правосуддя здійснюють професійні судді та, у визначених законом випадках, народні засідателі і присяжні (ст. 127);

— судді при здійсненні правосуддя незалежні і підкоряються лише закону.

Основними засадами судочинства є: законність; рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; забезпечення доведеності вини; змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості; підтримання державного обвинувачення в суді прокурором; забезпечення обвинуваченому права на захист; гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами; забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом; обов'язковість рішень суду (ст. 129).

Згідно зі ст. 13 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» від 07.07.2010 р. судові рішення, що набрали законної сили, є обов'язковими до виконання усіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами, фізичними і юридичними особами та їх об'єднаннями на всій території України. Обов'язковість урахування судових рішень для інших судів визначається процесуальним законом.

Стаття 382 Кримінального кодексу України 05.04.2001 р. встановлює відповідальність за невиконання судового рішення або за перешкоджання його виконанню як фізичними або юридичними особами, так і службовими особами тощо.

Однією із основ правової держави є незалежне правосуддя, сила якого гарантується не тільки «на словах», але і підтверджується на практиці.

Слід зазначити, що в Україні простежується зростання рівня злочинності у сфері невиконання рішення суду. Практика свідчить, що у 2010 р. за цей злочин було засуджено 78 осіб, в 2011 р. — 133 особи, а вже у 2012 р. — 143 особи, що майже в 2 рази більше, ніж у 2010 р. Варто зауважити, що рішення не виконуються як фізичними особами, так і службовими особами України тощо. При наявності такого зросту рівня злочинності дослідження кримінально-правової характеристики невиконання рішення суду є досить актуальним в Україні на сьогоднішній час.

Суди при кваліфікації злочинів проти правосуддя і при винесенні рішень у справах про такі діяння відчують певні труднощі, одним фактором чого є відсутність практики в даній сфері. Внаслідок цього суди допускають кваліфікаційні помилки, що веде до порушення законності при розгляді та розслідуванні кримінальних справ, пов'язаних з невиконанням судових рішень, або перешкоджанням його виконання.

Досліджуючи кваліфікацію даного виду злочинів, треба розібрати все складаючі його частини.

Об'єктом злочину є порядок діяльності суду як органу правосуддя, що передбачає точне і своєчасне виконання його рішень. Суспільна небезпека діяння полягає в умисному невиконанні судового рішення, яке вже вступило в законну силу та яке є обов'язковим для всіх державних, муніципальних та інших органів і установ, комерційних та інших організацій. При цьому порушуються основні завдання правосуддя — регулювання законності судової влади та обов'язковість виконання всіх судових рішень. Перешкоджання реалізації завдань правосуддя підриває авторитет всіх органів влади та зароджує недовіру з боку народу до судової системи в цілому.

Об'єктивна сторона невиконання рішення суду характеризується такими критеріями:

- невиконанням фізичною особою вироку, рішення, ухвали чи постанови суду, що набрали законної сили;
- невиконанням службовою особою вироку, рішення, ухвали чи постанови суду, що набрали законної сили;
- перешкоджанням службовою особою виконанню вироку, рішення, ухвали чи постанови суду, що набрали законної сили.

Головним критерієм об'єктивної сторони даного виду злочину є невиконання рішення або ухвали, яке вже набрало законної сили. Невиконання може виражатися у прямій відмові виконати судове рішення або в ухиленні від його виконання. Перешкоджання виконанню судового рішення передбачає протидію службової особи, наділеної законом певними повноваженнями щодо реалізації вимог, які у ньому містяться, з метою недопущення його реалізації.

Стосовно суб'єкта злочину, який досліджується, слід зазначити, що при першій редакції ст. 382 Кримінального кодексу України суб'єктом даного виду злочину могла виступати тільки службова особа. Нинішня ж редакція встановлює те, що суб'єктом може виступати також фізична особа, яка умисно не виконує рішення суду.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом. Суб'єкт знає про те, що судовий акт вже вступив у законну силу, та усвідомлює, що своєю поведінкою чинить перешкоди для виконання компетентною особою цього акта, передбачає неминучість або можливість його невиконання і бажає цього. Суб'єкт злочину, передбаченого ст. 382 КК України, повинен володіти спеціальними ознаками, які дозволяють залучити дану особу до кримінальної відповідальності в якості виконавця цього діяння.

Враховуючи той факт, що практика застосування невиконання рішення суду ще є на стадії розвитку, треба зауважити, що на даний момент одним із основних законів, який регулює дану сферу,

є Закон України «Про виконавче провадження» від 21.04.1999 р. Даний закон надає можливість боржнику добровільно виконати рішення.

Виконавче провадження як завершальна стадія судового провадження та примусове виконання рішень інших органів (посадових осіб) — це сукупність дій органів і посадових осіб, зазначених Законом України «Про виконавче провадження» та спрямованих на примусове виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), які здійснюються на підставах, у спосіб та в межах повноважень, визначених Законом, іншими нормативно-правовими актами, виданими відповідно до Закону та інших законів, а також рішеннями, що відповідно до Закону підлягають примусовому виконанню.

Згідно зі ст. 89 Закону України «Про виконавче провадження» у разі невиконання без поважних причин у встановлений державним виконавцем строк рішення, що зобов'язує боржника виконати певні дії, та рішення про поновлення на роботі державний виконавець вносить постанову про накладення штрафу на боржника — фізичну особу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; на посадових осіб — від десяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; на боржника — юридичну особу — від сорока до шістдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадянина встановлює новий строк для виконання. У разі повторного невиконання рішення боржником без поважних причин державний виконавець у тому ж порядку накладає на нього штраф у подвійному розмірі та звертається до правоохоронних органів з поданням про притягнення боржника до кримінальної відповідальності відповідно до закону.

Тобто, виходячи із зазначеної статті, кримінальна відповідальність за невиконання рішення суду не настає відразу, а тільки після того, як вперше буде стягнуто штрафи та встановлені нові строки для виконання. Але однією із задач притягнення до кримінальної відповідальності певного суб'єкта є саме виконання ним судового рішення, а той факт, що при первісному невиконанні він спочатку тільки має сплатити штраф, робить процедуру виконання складнішою та збільшує строки досягнення результату для особи (підприємства тощо), на користь якої має бути виконане будь-яке рішення.

Також, говорячи про кримінально-правову характеристику невиконання рішення суду в Україні, треба підкреслити, що збільшилась кількість звернень громадян України до Європейського суду з прав людини саме з питання того, що рішення, які були прийняті на користь цих громадян, не виконуються по певних причинах. З цього

приводу в Україні з 1 січня 2013 р. вступив у силу новий Закон «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень». На сьогоднішній час ще й досі виникає багато питань стосовно цього Закону та гарантій його дій, але він дає чітку направленість на позитивний рух у сторону вдосконалення законодавства у сфері невиконання рішення суду.

Підводячи підсумки, хочу зауважити, що тема кримінально-правової характеристики невиконання рішення суду є досить актуальною в Україні по причині того, що залишається багато спірних питань як при кваліфікації даного виду злочину, так і при застосуванні законодавчих актів, які регулюють відповідальність за скоєння цього злочину. Високий рівень правосуддя — це один із факторів авторитету державної влади. Підвищення рівня невиконання рішень суду призводить до сумнівів щодо влади та державних органів, які мають вирішувати це питання та усувати всі недоліки. Саме цьому подальше дослідження цієї теми є важливим для кримінально-правової доктрини та держави в цілому.

Тетяна Юрївна КАСЬКО,

аспірант кафедри кримінального права, кримінального процесу і криміналістики Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова

ВСТАНОВЛЕННЯ СПОСОБУ ТА ФОРМИ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ НА ПРИКЛАДІ ст. 409 КК УКРАЇНИ

У теорії кримінального права під способом вчинення злочину розуміють сукупність (систему) прийомів і методів, що використовуються при вчиненні злочину [1, 117]. Спосіб свідчить про якість своєрідність виконання злочинного посягання та вказує на те, яким чином, шляхом використання яких сил і засобів суб'єкт вчинює злочинне діяння [2, 537]. При цьому загальний спосіб вчинення злочину може набувати різних форм вчинення конкретних дій [3, 94]. Саме на це звертається увага в дослідженнях відповідних категорій злочинів [4].

Однак вказані визначення не завжди дають можливість фахівцям вірно встановити способи та форми конкретного злочину, а за-